

"कृषि अनुदानमा भएको नीतिगत व्यवस्थामा सुधार गर्न" अध्ययनको लागि परामर्श सेवा खरीद गरी काम गर्नको लागि कार्यविवरण (Terms of Reference)

१. कार्यक्रमको पृष्ठभूमि

मुलुकको अर्थतन्त्रको मेरुदण्डको रूपमा रहेको कृषि क्षेत्रलाई आधुनिकीकरण, व्यवसायीकरण र विविधिकरण गरी किसानको हकहितको संरक्षण एवं प्रवर्धन गर्न तथा कृषि सम्बन्धी ऐन, कानून, नीति तथा योजना तर्जुमाको साथै कृषि अनुसन्धान र प्रसारलाई किसानमैत्री बनाई किसानहरूको हकहित र अधिकारको रक्षा गर्दै कृषि उत्पादनमा नेपाललाई आत्मनिर्भर बनाउन तथा नेपाल सरकारबाट स्वीकृत कृषि विकास रणनीति (सन् २०१५-२०३५) ले परिलक्षित गरे बमोजिम नेपाल सरकारले एक राष्ट्रिय किसान आयोग गठन गर्नका लागि राष्ट्रिय किसान आयोग गठन कार्यकारी आदेश २०७३ जारी गरी राष्ट्रिय किसान आयोग गठन गरेको हो । राष्ट्रिय किसान आयोगको गठन पश्चात नेपाल सरकारले जारी गरेका विद्यमान नीति ऐन नियममा किसान अधिकारमा रहेको नीतिगत भिन्नता (Policy Gap) को सम्बन्धमा अध्ययन तथा विश्लेषण गरी सुधारको लागि नेपाल सरकारलाई सुझाव दिने कार्य गरिरहेको छ । सोही अनुरूप आ.व. २०७८/७९ को वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार "कृषि अनुदानमा भएको नीतिगत व्यवस्थामा सुधार गर्न" शीर्षकमा अध्ययन गर्नको लागि यो कार्यविवरण (Terms of Reference) तयार गरिएको छ ।

नेपाल सरकारबाट कृषिलाई आकर्षित पेशाको रूपमा विकास गरी कृषिको आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरणमा प्राथमिकता दिनको लागि प्रत्येक वर्ष कृषि क्षेत्रमा व्यवसाय सुरुवात तथा विस्तारका लागि अनुदान दिदै आईरहेको छ तर पनि कृषिको व्यापार घाटा दिनानुदिन बढ्न गई अबौं रुपैया बाहिरिरहेको छ । नीतिगत रूपमा उत्पादन सामग्रीमा अनुदान, सस्तो र सुलभ ऋण, सबै किसानलाई प्राविधिक सेवा, सबै बाली वस्तुको बीमा, न्यूनतम बचतको ग्यारेन्टी गरी अनुदानको नीतिगत कार्यान्वयनबाट किसानको जीवनस्तरमा सुधार आउने अपेक्षा गरेता पनि वास्तविक किसानले अनुदानको सदुपयोग गर्न नपाईरहेको गुनासो व्यापक रूपमा आएको सन्दर्भमा कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धनको लागि उपलब्ध गराउने अनुदानलाई व्यवस्थित, पारदर्शी, प्रभावकारी, दिगो तथा प्रतिफलमा आधारित बनाउन आवश्यक भएकोले यो अध्ययन कार्यक्रम राखिएको हो ।

२. कार्यक्रमको लक्ष्य तथा उद्देश्य

यस कार्यक्रमको मुख्य लक्ष्य कृषि क्षेत्रमा कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धनमा संघ, प्रदेश र स्थानिय तह मार्फत उपलब्ध गराइने अनुदानहरूलाई व्यवस्थित, पारदर्शी र प्रतिफलमा आधारित बनाउन बर्तमान कृषि नीतिहरूमा व्यवस्था गरिएका अनुदान सम्बन्धि नीतिहरूको अध्ययन गरि त्यसबाट सबै किसानहरूको हक हित प्रवर्द्धन हुन सक्ने गरि आवश्यक परिमार्जनका लागि ठोस सुझाव दिने रहेको छ ।

उद्देश्यहरू:

१. संघ, प्रदेश र स्थानिय तहमा कृषि अनुदान सम्बन्धी नीतिहरूमा रहेका ब्यवस्थाहरूको अध्ययन गर्ने ।
२. उक्त नीतिहरूको कार्यान्वयन तरिका र त्यसबाट सबै बर्गका किसानहरूले उपयोग गर्न सके नसकेको अध्ययन गर्ने ।
३. अनुदान उपलब्ध गराउने विधिमा बास्तबिक किसानहरूको सहज रूपमा पहुँच पुग्न सके वा नसकेको अध्ययन गरि परिमार्जनका लागि आवश्यक सुझावहरू दिने ।
४. उक्त नीतिहरूको कार्यान्वयनमा रहेको सबल, दुर्बल, अबसर, र चुनौतीको (SWOT) विश्लेषण गरि आवश्यक परिमार्जनका लागि ठोस सुझाव दिने ।
५. कृषिका विभिन्न क्षेत्रहरूमा संघ, प्रदेश र स्थानिय तहबाट प्रदान गरिँदै आएका अनुदानहरूको पुनरावलोकन गरी यो सुविधामा दोहोरो नपर्ने ब्यवस्थाका लागि आवश्यक सुझाव दिने ।

३. कार्यक्रम संचालन विधि

- संघ प्रदेश तथा स्थानीय सरकारमा रहेका सरकारी कृषि निकाय लगायत अन्य विषयगत मन्त्रालयबाट प्रकाशित विभिन्न सामग्रीहरू ऐन, नियम कार्यविधि तथा अन्य कानुनी दस्तावेज सन्दर्भ मानी ती सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन गर्ने
- नीतिहरूका तर्जुमा तथा कार्यान्वयनका अवस्थाका जानकारीका लागि तीनै तहका सरोकारवाला निकायहरू साथै किसान समक्ष गई छलफल तथा अन्तरक्रिया गर्ने जसका लागि वैज्ञानिक तरिकाले नमूना संकलन गर्नुपर्ने
- सन्दर्भ सामग्रीहरूका अध्ययन साथै स्थलगत अध्ययनबाट आएका विषयहरूलाई विश्लेषण गरी मस्यौदा तयार गर्ने
- तयारी मस्यौदा उपर विस्तृत रूपमा राष्ट्रिय किसान आयोग सहित केन्द्रियस्तरका सरोकारवालाहरूसँग छलफल तथा अन्तरकृया गर्ने र प्राप्त सुझावहरूलाई समावेश गरी यस अध्ययनको मस्यौदालाई अन्तिम रूप दिने ।
- प्रतिवेदन लेखन नेपालीमै गर्नु पर्ने ।

४. अध्ययन कार्यको लागि विस्तृत प्रस्ताव तयार

सुचिकरण भएका विज्ञहरूले ToR का आधारमा प्रारम्भिक प्रस्ताव तयार गर्नुपर्नेछ। छनौट भएका विज्ञले अध्ययन पूर्व विस्तृत प्रस्ताव तयार गरी अध्ययन कार्य शुरु गर्नुपर्नेछ। अध्ययन कार्य शुरु हुनु अगाडि विस्तृत प्रस्ताव तयार गरी राष्ट्रिय किसान आयोग र कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयका पदाधिकारीहरूसँग प्रारम्भिक कार्यशालामा प्रस्तुती गर्नुपर्ने छ। कार्यशालामा प्रस्तुतिका क्रममा विभिन्न पदाधिकारीहरूबाट पृष्ठपोषण प्राप्त हुनेछ र प्राप्त पृष्ठपोषणलाई समावेश गरी सोही प्रस्तावका आधारमा अध्ययन कार्यलाई अगाडि बढाउनु पर्नेछ।

५. कार्यक्रमको अपेक्षित उपलब्धी

कृषि अनुदानमा भएको नीतिगत ब्यवस्थामा सुधार गर्ने यस अध्ययन पश्चात कृषि ब्यवसाय प्रवर्द्धनमा संघ, प्रदेश र स्थानिय तह मार्फत उपलब्ध गराइने अनुदानहरूलाई ब्यवस्थित, पारदर्शी र प्रतिफलमा आधारित बनाउन बर्तमान कृषि नीतिहरूमा ब्यवस्था गरिएका अनुदान सम्बन्धि नीतिहरूको अध्ययन भई त्यसबाट सबै किसानहरूले फाइदा लिन सक्ने गरि आवश्यक परिमार्जनका लागि ठोस सुझाव सहितको एक दस्तावेज तयार हुनेछ । उक्त दस्तावेजमा निम्न कुराहरू समावेश हुनेछन् ।

१. संघ, प्रदेश र स्थानिय तहमा कृषि अनुदान सम्बन्धि नीतिहरूमा रहेका ब्यवस्थाहरूको अध्ययन ।
२. उक्त नीतिहरूको कार्यान्वयन अवस्था र त्यसबाट सबै बर्गका किसानहरूमा परेको प्रभाव ।
३. उक्त नीति बमोजिम उपलब्ध गराइको अनुदानमा वास्तविक किसानहरूको पहुँचको अवस्था र त्यसमा परिमार्जनका लागि आवश्यक सुझावहरू ।
४. उक्त नीतिहरूको कार्यान्वयनको सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अबसर, र चुनौतीको (SWOT) विश्लेषण र परिमार्जनका लागि आवश्यक ठोस सुझावहरू ।
५. कृषिका विभिन्न क्षेत्रहरूमा संघ, प्रदेश र स्थानिय तहबाट प्रदान गरिदै आएका अनुदानहरूको पुनरावलोकन र उक्त सुविधिमा दोहोरोपन नहुनको आवश्यक सुझावहरू ।

६. कार्यक्रम प्रस्ताव छनोटको आधार

- ❖ निर्धारित समयभित्र प्राप्त भएका प्रस्तावहरू छनोटका लागि विज्ञ वा विज्ञसमूह वा फर्मको विषयगत दक्षतालाई मध्यनजर गरी मूल्याङ्कन गरिनेछ ।
- ❖ प्रस्तावको छनोट गर्न गुणस्तर र लागत विधि अपनाईनेछ । सो अनुसार प्राविधिक र आर्थिक प्रस्तावको मूल्याङ्कन गरी सफल प्रस्तावदाताको छनोट गरिनेछ । प्राविधिक प्रस्तावको कूल अङ्कभार सत्तरी देखि नब्बे र आर्थिक प्रस्तावको अङ्कभार तीस देखि दशसम्म निर्धारण गरिने छ ।
- ❖ प्राविधिक र आर्थिक प्रस्ताव छुट्टा छुट्टै खाममा पेश गर्नु पर्नेछ ।
- ❖ प्राविधिक मूल्याङ्कनमा उत्तिर्ण भएका प्रस्तावहरूको मात्र आर्थिक प्रस्ताव खोलिनेछ । आर्थिक प्रस्तावमा सबै भन्दा घटी रकम कबोल गर्ने प्रस्तावदाताले उच्चतम अङ्क प्राप्त गर्ने छ ।
- ❖ प्राविधिक मूल्याङ्कनको लागि सय पूर्णाङ्क राखी मूल्याङ्कन गरिने छ र मूल्याङ्कनको आधार यस प्रकार रहेको छ ।
 - प्रतिस्पर्धी व्यक्ति वा फार्मको कार्य अनुभव - २५ अंक
 - कार्यक्रम सम्पादन गर्ने तरिका र कार्य क्षेत्रगत शर्त प्रतिको प्रभावग्राहीता - ३५ अंक
 - कार्य सम्पन्न गर्न प्रस्तावित भएका विशेषज्ञको फार्म/कम्पनीको कार्य अनुभव र दक्षता एवं योग्यता - ४० अंक

माथी उल्लेखित मूल्याङ्कनका आधारहरूलाई आवश्यकता अनुसार अंक विभाजन गर्न सकिने छ ।

- ❖ प्राविधिक प्रस्ताव र आर्थिक प्रस्तावको खुद प्रासाङ्क जोडी संयुक्त मूल्याङ्कन गर्दा सबै भन्दा बढी अङ्क प्राप्त गर्ने प्रस्तावदाता सफल हुने हुँदा निजलाई छनोट गरिने छ ।

७. कार्यक्रमको लागत तथा जनशक्ति तथा समय सीमा

यस अध्ययनको मस्यौदा तयार गर्नको लागि विशेषज्ञले सम्बन्धित विषयमा विज्ञता हासिल गरी कम्तिमा स्नातकोत्तर गरेको आवश्यक रहने छ । बजेटको परिधिमा रही परामर्शदाताले विस्तृत बजेट र कार्यक्रम प्रस्तावमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ । सम्झौता भएको ३ महिना भित्र कार्यक्रम सम्पन्न गरी अन्तिम मस्यौदा आयोग समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ । विशेषज्ञको कार्य अनुभव कम्तीमा ५ वर्षको हुनुपर्ने छ र सम्बन्धित विषयमा विज्ञता हासिल गरेको तथा ऐन कानून निर्माणमा सहभागी भएको हुनुपर्छ । टोली प्रमुख विशेषज्ञले अध्ययनको मस्यौदा तयार गर्दा सरकारले गरेको निर्णय तथा नीति संग नबाझिने गरी तयार गर्नु पर्ने छ ।

८. पेश गर्नुपर्ने कागजातहरू

क. विशेषज्ञको कम्तिमा स्नातकोत्तर पास गरेको प्रमाणपत्र ।

ख. अध्ययन गर्ने विज्ञ/ फार्म/ कम्पनी भ्याटमा दर्ता भएको, नविकरण र कर चुक्ता प्रमाणपत्र ।

ग. विशेषज्ञको स्वयं प्रमाणीत CV तथा यस अध्ययनमा सहभागीताको प्रतिबद्धता पत्र एवं आवश्यक अन्य प्रमाणहरू ।

९. उपलब्ध गराउनुपर्ने विवरण तथा भुक्तानी प्रकृया

अध्ययनको लागि छनौट भएको व्यक्ति वा फार्मले सम्झौताको दिनबाट कार्य प्रारम्भ गर्न सक्ने छ । संस्थाले कार्य प्रारम्भ गर्दा कार्य संचालन विधि, विभिन्न सन्दर्भ सामग्री तथा अन्य विषयमा बैठक संचालन गर्दा आयोगलाई जानकारी गराउनु पर्ने छ । अध्ययनको क्रममा सम्बन्धित निकाय तथा सरोकारवाला निकायका बिच छलफल गरि राय सल्लाह सुझावहरू लिनुपर्नेछ । तत्पश्चात तयार गरिएको अध्ययनको पहिलो मस्यौदा ५ प्रति आयोग समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ र आयोगमा Validation बैठक संचालन गरी मूर्त रूप दिनुपर्ने छ । Validation बैठकमा उठेका सवाल तथा सुझावहरूलाई समेटी अन्तिम मस्यौदा तयार गर्नुपर्ने छ र तयार गरिएको अन्तिम मस्यौदाको प्रति ५ (Digital and Hard copy) यस आयोगमा पेश गर्नु पर्ने छ ।

यस कार्यक्रमका लागी भुक्तानी प्रकृया निम्नानुसार हुने छ ।

पहिलो किस्ता - ३० प्रतिशत (सम्झौता पश्चात)

दोस्रो किस्ता- ७० प्रतिशत (अध्ययनको अन्तिम मस्यौदापेश भए पश्चात्)

कार्यक्रमको भुक्तानी प्रकृया नेपाल सरकारको प्रचलित आर्थिक ऐन/नियम अनुसार हुनेछ ।

१०. विविध

अध्ययन गर्न आवश्यक पर्ने कुनै पनि प्रकारका सामग्रीहरू आयोगबाट छुट्टै उपलब्ध हुने छैन । यस आयोगलाई तहा संस्थाबाट पेश गरिएको अन्तिम मस्यौदाको सर्वाधिकार रहने छ र संस्थाले कुनै दावी गर्न पाउने छैन । अन्य विषयको हकमा नेपाल सरकारको प्रचलित ऐन/नियम अनुसार हुने छ ।